

Graven in de Wadden

Jelle Bijlsma BV werkt aan zoet-zoutverbinding in Friesland

Fan swiet nei sâlt: van zoet naar zout. Die leus hoort bij het Project Vijfhuizen, aan de Friese Waddenkust. Daar wordt aan weerskanten van een nieuw gemaal gewerkt aan een betere afvoer van regenwater en krijgt tegelijkertijd de natuur de ruimte. Jelle Bijlsma BV verzorgt er het grondwerk.

Project: realisatie zoet-zoutverbinding, Vijfhuizen
Opdrachtgevers: Wetterskip Fryslân & It Fryske Gea
Aanneemsom: vier miljoen euro
Looptijd: januari 2017 tot oktober 2018
Werkzaamheden: binnendijks: verbreden vaargangen, aanleggen van nieuwe waterlopen, fietspaden, bruggen en wegen
 buitendijks: uitgraven slenk, aanleggen kades, realiseren van brug, uitkijkpost, golfbreker en vispassage en graven van een afwateringskanaal

Hoofduitvoerder Sipke Koopmans wil zodra de weers- en bodemomstandigheden het toelaten zo veel mogelijk meters maken. "Buiten het broedseizoen moet het gebeuren."

Iedereen kent de indrukwekkende beelden nog wel van de reddingsactie waarbij amazones een kudde paarden dwars door het water naar hoger gelegen grond leidden. Op een steenworp afstand van die plek zijn medewerkers van Jelle Bijlsma BV uit Giekerk bezig aan een nieuwe verbinding tussen de Waddenzee en de zee-dijk. Vandaag beginnen ze aan het sluitstuk van het graafwerk: het uitgraven van een 800 meter lang verbingskanaal van het nieuw te bouwen gemaal naar de slenk, die in open verbinding komt te staan met de Waddenzee om het water uit de polder af te voeren. De kades van de nieuwe slenk zijn al op hoogte.

Vandaag wordt er ook een begin gemaakt met het storten van beton voor de brug op de plek waar het kanaal en de slenk elkaar ontmoeten. Over deze brug kan de eigenaar van de buitendijkse percelen straks bij zijn koeien komen. Pal naast de brug komt een golfbreker, omdat de Waddenzee tot op deze plek vrij spel heeft. Althans, straks. Zolang het hele project nog niet klaar is, blijft de slenk afgesloten door de oude buitenkade.

In maart vorig jaar begon Bijlsma aan de omvangrijke klus, die bestaat uit twee delen: het buitendijkse werk, in een stuk Waddengebied dat onder beheer staat van It Fryske Gea, en het binnendijkse werk, in opdracht van Wetterskip Fryslân. Binnendijks draait het vooral om het aanleggen van een brede vaarverbinding tussen het dorp Hallum en het nieuwe gemaal, plus de aanleg van wegen en fietspaden.

Rupsdumpers onmisbaar

Het gros van het werk is grondverzet. "In totaal verplaatsen we 230.000 kuub klei en 75.000 kuub zand, met een gesloten grondbalans", vertelt hoofduitvoerder Sipke Koopmans. In maart vorig jaar begon Bijlsma binnendijks met het baggeren van de watergangen vanaf het dorp Hallum, waar de vaarroute werd verbreed van acht naar vijftig meter. Hoewel het toen nog droog was, kwamen de rupsdumpers van het bedrijf meteen goed van pas. "Onze werkstrook was het deel dat moest worden ontgraven. Dat betekent dat je vaak door hetzelfde spoor moet, vlak langs de walkant. Via tijdelijke bruggen konden we wel rondrijden."

Buitendijks kon Bijlsma pas beginnen met graven na afloop van het broedseizoen, dat loopt van half maart tot half juli. Niet lang daarna gingen de hemelsluizen open. "Op zich schrikken wij niet van een beetje water, maar afgelopen najaar en winter was het natuurlijk wel extreem nat. En dan sta je ook nog eens in buitendijks gebied."

Een vloot rupsdumpers en 764 rijplaten van drieënhalve bij vijf meter moesten er aan te pas komen om de benodigde grond voor de kades aan te voeren. Van de terreinbeheerder, It Fryske Gea, kreeg Bijlsma op een gegeven moment toestemming om de kades op te hogen met grond uit de slenk. Toen er een vliegtuigbom omhoog kwam, viel die optie echter meteen weer af. Er moest grond worden verreden. "De rijplaten golfdën onder de rupsdumpers, maar we hebben het gered."

1 Vanaf het dorp Hallum tot aan de zeedijk is de vaarweg verbreed van acht naar vijftig meter en voorzien van natuurvriendelijke oevers.

2 Om ook onder minder gunstige omstandigheden te kunnen werken, gebeurt het inzaaien van kades en taluds met de Pisten-Bully.

3 In de buitendijkse weilanden worden drinkbakken geplaatst voor het vee. Een dertien kilometer lange leiding zorgt voor de aanvoer van zoet water.

4 Voor het vervoer van materiaal zijn Terra Gators uitgerust met laadplatforms, zoals hier voor het vervoer van betonnen drinkbakken.

Tijdelijke dijkovergang

Koopmans is goed te spreken over de samenwerking met de opdrachtgevers en met aannemer Jansma, die het gemaal in de zeedijk aanlegt. Eén keer per maand houden alle betrokkenen afstemmingsoverleg.

Degrootstewijzigingen opzichte van het oorspronkelijke EMVI-bestek was de manier van transport van grond over de zeedijk. “Het oorspronkelijke idee was om de klei die we binnendijks afgraven met transportbanden over de dijk te brengen. De plannen lagen er, maar het bleek niet haalbaar. In overleg hebben we besloten om een tijdelijke asfaltweg over de zeedijk aan te leggen. Dat was best even een discussiepunt, want we hadden wel punten gekregen voor het idee met de transportbanden. Uiteindelijk bleek dit voor alle partijen echter een betere oplossing.”

De bouw van het gemaal ligt op schema. In oktober moeten de grote vizels van de installatie gaan draaien. Net als bij de brug bij de slenk

komt ook in het gemaal een vispassage. Een zoete lokstroom vanuit het gemaal moet straks kleine vissen, zoals glasaal en stekelbaars, vanuit de Waddenzee aantrekken. Via een bassin kunnen de vissen de binnendijkse wateren bereiken. Andersom kan de vis via de visvriendelijke pomp en vizels naar de Waddenzee trekken.

Broedseizoen

Voordat de vizels hun water kunnen spuwen, moet de slenk echter in open verbinding staan met de zee. De oude buitendijk, die hem nu nog afsluit, kan pas worden weggegraven als de kades zijn aangereden en begroeid zijn met gras. Nu het weer eindelijk is opgeknapt, maken Koopmans en zijn mannen een inhaalslag. Ze streven ernaar om voor half maart het buitendijkse werk zo goed als af te ronden. “We hebben twee weken extra de tijd gekregen, op voorwaarde dat we de vogels

5

6

7

8

5 In oktober moet ook deze kade langs de slenk goed bezakt zijn en begroeid zijn met gras.

6 Gezicht vanaf de brug bij de slenk richting de zeedijk. Met meerdere kransen tegelijk wordt de sloot nu in stappen verbreed tot een 25 meter breed afwateringskanaal.

7 De bouw van het gemaal in de zeedijk gebeurt door aannemer Jansma. Zowel het buitendijkse werk als het binnendijkse werk van Bijlsma sluit hier letterlijk op aan.

8 Tussen half maart en half juli mag er in het buitendijkse kweldergebied niet worden gewerkt, vanwege broedvogels.

met speciale apparatuur verjagen. Een uitzondering, want in een Natura 2000-gebied is er niet veel mogelijk. Hopelijk is het net voldoende om de klus te klaren."

Na half maart verleggen ze hun focus weer naar het binnendijkse werk, waar nog beschoeiingen, fietspaden, bermen en wegen moeten worden aangelegd. Dat werk ligt op schema. Werd er in 2017 gedurende de bouwvak nog volop doorgewerkt, dit jaar verwacht Koopmans dat dat niet nodig is. Het meest spannend vindt hij of de kades in oktober groen zullen zijn en voldoende stevigheid zullen hebben om de druk van het water te weerstaan. "Er is een plan B. Desnoods maken we een tijdelijke wateruitlaat in de bestaande dijk. Het gemaal moet in oktober hoe dan ook draaien."

TEKST & FOTO'S: Egbert Jonkheer

Zicht op grond

Medewerkers en materieel van Bijlsma zijn al langer verbonden aan het online-platform Grip. Locatie, uren, brandstof: allerlei gegevens werden op die manier al centraal vastgelegd. Met het werk voor het omvangrijke project Vijfhuizen is daar de registratie van grondverplaatsingen aan toegevoegd. Dat werkt ideaal, vindt projectleider Sipke Koopmans. "Medewerkers houden het laden en lossen bij en kiezen een categorie waarin de grond valt. Zo hebben we altijd zicht op waar welke grond ligt en of het om teelaarde, vette klei of zand gaat", aldus Koopmans. De registratie leverde ook extra punten op in de aanbesteding.